

Occità i català: llengües bessones

L'historiador i periodista Jordi Ventura, autor del següent article, va morir fa unes setmanes. Uns dies abans de la seva mort, Jordi Ventura ens va lliurar aquest article per completar el document d'Occitània que ja estàvem preparant.

Des dels inicis, la literatura catalana anà estretament lligada amb la literatura occitana. El fet no té res d'estrany ja que, tal com escriví fa molts anys Joan Coromines, "hi ha una semblança pregona, molt més gran certament que amb cap altra llengua de la família (romànica), entre el català i la llengua d'Oc, o occitana, la llengua popular del Sud de França. No es pot negar que aquesta proximitat de formes ha estat sempre i encara és molt més considerable que l'existent entre el català i el castellà. Podríem dir que si les altres llengües romàniques són germanes, el portuguès i el castellà són bessones, i les llengües d'Oc i catalana són una altra parella equiparable".

De fet, i durant segles, els poetes catalans escrivien els seus versos en un occità més o menys aproximatiu, i no seria fins a l'arribada de Ramon Llull, per la prosa, i d'Ausiàs March, per la poesia, que la literatura de les nostres terres aconseguí alliberar-se del prestigi, i de la fèrula, de la germana del Nord. Ja d'aquesta època data el que avui és el costum força estrany d'anomenar la nostra parla antiga "el llemosí".

Amb tot, els nostres trobadors, prou nombrosos, tot i que volien seguir fidelment les regles i els models de la llengua poètica trobadoresca, no pogueren impedir la introducció en les seves obres de les formes de la llengua popular catalana. I, per tant, aquella unitat literària –que no lingüística– no seria cap obstacle perquè al territori

de la terra catalana es formés una varietat força marcada, que s'anà acostant cada cop més a la llengua que parlava la gent autòctona del país.

Ja des del segle XII els mateixos trobadors catalans feien notar que la seva llengua no era la provençal o occitana, i s'excusaven pels defectes de dicció i de pronunciació que no sabien impedir en les seves produccions suposadament provençals. Això duraria pràcticament fins al final, quan Cerverí de Giro-

na es referia a la fama, ben antiga, de negligents i incorrectes, que tenien els trobadors catalans:

*"D'on catalan son reprès
que non sabon prim filar
et filon d'autre reprès
per lors gays dictatz pensar.
e no'm desplay."*

("Vet aquí per què els poetes catalans són censurats, perquè no saben primfilar els mots ni afilar les rimes, i filen d'altra manera per

ARXIU / EFE

Frederic Mistral va iniciar el 1854 el moviment provençal dels felibres. Era inevitable que aquest moviment connectés amb els homes dels Jocs Florals, restablerts l'any 1859.

JOAN AMORÓS I PLA

Les relacions occitano-catalanes, avui

L'enfocament de les relacions occitano-catalanes avui, caldria plantejar-lo començant per remarcar un punt bàsic: l'existència de Catalunya i dels Països Catalans té el seu començament a Occitània. La reconquesta franca i la repoblació occitana foren la clau del fet diferencial català dins la península ibèrica.

Estem acostumats a explicar la nostra història a partir exclusivament dels nostres comtes de Barcelona, sense considerar que els Pirineus Orientals mai han estat una frontera i que a banda i banda, quilòmetre enllà, hi havia i, hi ha encara, un conjunt de pobles o països units per una mateixa cultura.

La unió política de tots aquests països que s'anava conguirant en els decurs dels segles IX al XII, es veié brutalment trencada amb la batalla de Muret, on perdé la vida en nostre comte-rei Pere I.

Des de llavors, tot i els continuats fluxos migratoris d'occitans vers les terres catalanes, en especial durant els segles XVI i XVII, no hi havia hagut mai unes circumstàncies extremes tan favorables a la represa d'unes relacions intenses entre occitans i catalans com les que avui existeixen.

Les causes més significatives que generen aquestes noves oportunitats són:

–El fenomen globalitzador enriquidor, de l'economia i del pensament, basat en la potenciació de les identitats (sense l'autoafirmació de pobles i persones no hi ha aportació d'idees ni possibilitats de progrés).

–L'aparició d'una nova cultura empresarial, fonamentada en la participació i l'autoafirmació de les persones, que conjumina globalitat i territorialitat.

–La consolidació progressiva de la Unió Europea i la progressiva pèrdua de poder dels estats centralitzats.

–El més gran protagonisme de la Mediterrània, com a

conseqüència de la major centralitat resultant del comerç creixent amb l'Extrem Orient i l'Amèrica Llatina.

–L'emergència de l'Arc Llatí o Arc Mediterrani Nord-occidental, on l'espai occitano-català juntament amb la Ligúria, el Piemont i la Llombardia ocupa una posició preponderant.

–La permanència –malgrat la constant incorporació de gal·licismes per una banda i de castellanismes per l'altra– d'un alt nivell de similitud entre català i occità, que genera una àrea potencial de comprensió mútua entre prop de 25 milions de persones.

Per tal d'aprofitar totes aquestes oportunitats i desenvolupar-ne d'addicionals que obrin nous camins de convergència, el Cercle d'Agermanament Occitano-català, la Fundació Occitano-catalana i la Federació Occitano-catalana, conjuntament amb tot un seguit de prestigioses entitats públiques i privades d'ambdues bandes dels Pirineus, ens proposem de dur a terme un primer Congrés Occitano-català, que s'iniciarà a començament de l'any 2000 i es clourà dotze mesos més tard.

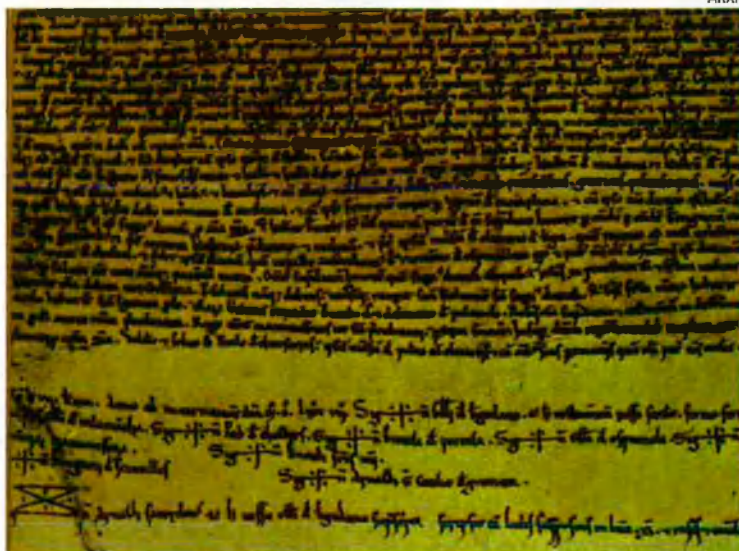
S'hi tractaran tots els àmbits relacionats amb la cultura, l'economia i el vessant social en general. També es pretén endegar en paral·lel un seguit de campanyes d'abast popular.

El canvi de segle i de mil·lenni ens conviden a la reflexió i a la recerca de nous horitzons i embocalls enriquidors. L'afermament de l'Espai Occitano-català representaria un ampli progrés per a tots els pobles afins que el constitueixen i la garantia d'una Unió Europea més estable i equilibrada.

De nosaltres depèn que així sigui.

*President del Cercle d'Agermanament Occitano-català i de la Fundació occitano-catalana

Imatge del testament de Guillem de Berguedà, un dels trobadors més importants. Ja des del segle XII els trobadors catalans feien saber que la seva llengua era distinta de l'occitana.

agensar els seus gais poemes, i no em desagrada.”)

El trobadors catalans. A mitjan segle XII la lírica dels trobadors assolí creure propi a Catalunya amb Berenguer de Palol (1136-1170). Les poesies d'aquest trobador es distingeixen per la dolçor i la facilitat de l'estil. El comte-rei Alfons I (1162-1196) protegí la poesia i trobà pel seu compte. Li coneixem una poesia i una tensó amb Guiraut de Bornelh.

Però el més notable dels trobadors catalans del segle XII fou Guillem de Berguedà (1160-1200), poeta i petit senyor feudal, que menà una vida molt agitada i es distingí per

la violència i el cinisme dels seus cants, on solia fer al·lusions als fets de què fou protagonista. Encara avui sobten el realisme i el vigor de les seves composicions i és ben justament que els especialistes el consideren un representant de la sàtira personal.

Guillem de Cabestany (1180-1215) forma part de l'anomenada plèiade rossellonesa, juntament amb Ponç d'Ortafà, Fromit, Ramon Bistors i d'altres. Cabestany és autor de diverses poesies amoreses i la propaganda catòlica gairebé contemporània el féu protagonista de la llegenda "del cor menjat", inventada per tal de desacreditar la família dels Castell-Rosselló, adeptes al catarisme.

Pewr últim, Guerau de Cabrera, contemporani d'Alfons I, fou autor de l'*Ensenhament al joglar Cabra* (vs. 1170), document força interessant sobre els joglars de la seva època.

Pervivència de l'art de trobar a les terres de parla catalana.

Però el més notable de tots els trobadors és, tal vegada, Ramon Vidal de Besalú, amb el seu tractat gramatical *Las Razós de trobar*. Com dèiem, aquests trobadors catalans que s'expressaven en provençal (i que, juntament amb els que els són posteriors, formaren una escola ben definida) es caracteritzaren per certes incorreccions —és a dir, catalanismes— de llenguatge pel que fa a l'occità, amb els quals traduïen els seus orígens i el fet que escrivien en una llengua que no era la seva.

Curiosament, per raons polítiques, la literatura trobadoresca persistí força més temps a Catalunya, i fins el rei Pere II, nascut a València, no desdenyà la troba que exercí, tal com havia fet el seu avi Alfons el Cast. Quan, entrat el segle XIV, els prohoms de Tolosa decidiren crear els Jocs Florals fortament tenyits de religiositat, a Catalunya no tardaren a imitar-los i crearen una institució que, amb alts i baixos, ha perdurat en diverses formes, fins avui.

Però la decadència (com podríem dir-ne, si no? arribà per al català com havia arribat per a l'occità.

ARXIU

Mossèn Cinto Verdaguer. Aquest poeta va rebre sense dubte nombroses influències de l'occità Frederic Mistral.

Els trobadors catalans que s'expressaven en provençal es caracteritzaren per certes incorreccions (catalanismes).

I, prou curiosament, la represa coincidí en èpoques i, de vegades, en persones.

La represa, al segle XIX, d'una literatura sovint només poètica, coincidí, i no per casualitat. Durant la dècada del 1850, catalans i provençals alhora s'esforçaren, cadascú pel seu cantó, a donar una bona empenta al conreu literari de la seva llengua arraconada i, ben sovint, menystinguda i menyspreada. Era inevitable que el moviment provençal dels felibres, iniciat el 1854 pel jove de Malhana Frederic Mistral, connectés amb els homes dels Jocs Florals, restablerts el 1859.

Com que la política no tardà a barrejar-s'hi, l'exili a Provença del

llavors destacat ideòleg Víctor Balaguer, portà a estrènyer uns lligams lingüístics i literaris fins aleshores insospitats. D'aquells contactes nasqué ni més ni menys que la cançó "de la Coupo", que els felibres han fet "himne nacional de Provença", bastant venerat encara. Catalans i provençals col·laboren algun temps de manera ben estreta, fins que uns i altres (els de la Península més que no pas els de l'hexàgon francès) s'adonaren que tot allò no era sinó com un foc d'encenalls.

Tanmateix, els lligams de tota mena, literaris sobretot, però igualment polítics, han persistit amb força alts i baixos al llarg de tot el segle XX. I, adés els uns, adés els altres s'han pogut repenjar damunt dels companys d'una banda o l'altra, quan les circumstàncies ho han requerit.

Potser de tots aquells contactes, brilla amb lluny pròpia al segle XIX la influència que tingué el poeta de Malhana Frederic Mistral damunt del nostre Jacint Verdaguer, i en el segle XX l'empenya decisiva que el sitgetà Josep Carbonell i Gener donà a la creació de la *Gramatica Occitana* i a la Societat d'Estudis Occitans, de Loïs Alibert.

Jordi Ventura